

A. ZAKŁAD HISTORII ADMINISTRACJI

MAREK PODKOWSKI

Uniwersytet Wrocławski

DZIEJE ZAKŁADU HISTORII ADMINISTRACJI

1. PRÓBY UTWORZENIA ZAKŁADU

O planowanej inicjatywie wystąpienia z wnioskiem o utworzenie Zakładu Historii Administracji na Ziemiach Polskich poinformował pracowników Instytutu Historii Państwa i Prawa ówczesny dyrektor Instytutu prof. Kazimierz Orzechowski na posiedzeniu Instytutu, które odbyło się 18 grudnia 1969 r. Zaznaczył, że miał on powstać z podziału dotychczasowego Zakładu Historii Państwa i Prawa Polskiego, na jego kierownika przewidziano dr. hab. Alfreda Koniecznego, a miałyby być utworzony 1 września 1970 r. Dyrektor Instytutu poinformował, że prodziekan doc. Aleksander Patrzalek i doc. Marek Mazurkiewicz entuzjastycznie ustosunkowali się do tej propozycji¹.

9 stycznia 1970 r. ówczesny dyrektor Instytutu Historii Państwa i Prawa prof. Kazimierz Orzechowski wystąpił z wnioskiem do dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego, doc. Jana Kosika, o utworzenie w Instytucie Historii Państwa i Prawa Zakładu Historii Administracji na Ziemiach Polskich. Miał to być czwarty Zakład obok trzech już istniejących w ramach Instytutu. Wniosek ten został skierowany do Komisji Rozwoju Wydziału, która na posiedzeniu 29 stycznia 1970 r. zaopiniowała go pozytywnie. Następnie trafił na posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji, która 20 lutego 1970 r. poparła go jednomyślnie. Pozytywnie zaopiniowano także kandydaturę dr. hab. Alfreda Koniecznego na kierownika Zakładu, pod warunkiem zatwierdzenia Jego stopnia naukowego, gdyż habilitował się 4 grudnia 1969 r.²

¹ *Protokoły posiedzeń Instytutu Historii Państwa i Prawa w latach akademickich 1969/1970–1972/1973*, k. 26–27.

² Archiwum UW, sygn. W-VIII-64, *Rozwój Wydziału 1961–1974*.

26 lutego 1970 r. dziekan Wydziału skierował wniosek do Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego w celu przedłożenia go na posiedzeniu Senatu. Niestety Prorektor Uniwersytetu Wrocławskiego ds. Nauczania prof. Antoni Opolski w piśmie z 17 kwietnia 1970 r. poinformował dziekana, iż projekt utworzenia Zakładu Historii Administracji na Ziemiach Polskich nie znajduje uzasadnienia wobec braku odpowiedniego przedmiotu w programach nauczania. Na nic zdały się dodatkowe wyjaśnienia odnośnie do wniosku przedstawione przez dyrektora Instytutu prof. Kazimierza Orzechowskiego w piśmie z 2 kwietnia 1970 r.³ Istotnie, nie było w tamtych czasach w programach nauczania na wydziałach prawa przedmiotu „historia administracji”, lecz wykładano ją w ramach przedmiotu „historia ustroju Polski w latach 1764–1939”, koncentrując się w nim szczególnie na zagadnieniach związanych z administracją⁴.

Nie zniechęciło to jednak władz Instytutu, które postanowiły poddać wniosek o utworzenie Zakładu ponownej procedurze weryfikacyjnej na poziomie Wydziału. 20 maja 1970 r. Komisja Rozwoju Wydziału jednomyślnie go poparła, a następnego dnia Rada Wydziału Prawa i Administracji udzieliła mu akceptacji i powierzyła jego kierownictwo dr. hab. Alfredowi Koniecznemu. Jako uzasadnienie wniosku podawano potrzeby rozwijających się ówczesnie studiów administracyjnych⁵.

3 czerwca 1970 r. dziekan Wydziału zwrócił się do Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z prośbą o skierowanie wniosku o utworzenie z dniem 1 września 1970 r. Zakładu Historii Administracji na posiedzenie Senatu. Pomimo negatywnego stosunku do wniosku Kolegium Rektorskiego władze Instytutu Historii Państwa i Prawa nie zrezygnowały z jego dalszego popierania i 10 czerwca 1970 r. w piśmie do Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego w ramach propozycji dotyczących zmian organizacyjnych informowały, że Rada Naukowa Instytutu ponownie wnosi o utworzenie Zakładu Historii Administracji na Ziemiach Polskich w XIX i XX w.⁶ Uzasadnienie wniosku przedstawiono w piśmie dyrektora Instytutu do ministra oświaty i szkolnictwa, gdzie zwrócono uwagę, że Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego obsługuje studia administracyjne w ramach przedmiotu „historia Polski w XIX i XX w.”, który był jedynym przedmiotem historycznym na tych studiach. Przedmiot ten był w planie Zawodowego Studium Administracji zarówno na studiach dla pracujących, jak i stacjonarnych. Według dyrektora Instytutu projektowany Zakład Historii Administracji, który miałby być z niego wydzielony, spełnia stawiane mu wymogi,

³ *Ibidem*.

⁴ J. Koredczuk, *Powstanie Zakładu Historii Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego*, Prawo CCCXVI/2. Studia Historycznoprawne [Tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu], red. T. Kruszewski, J. Przygodzki, Wrocław 2014, s. 18.

⁵ Archiwum UW, sygn. AU-271/9, *Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa i Administracji, W-III/0001, Rada Wydziału — protokoły posiedzeń 1970–1972*, k. 328.

⁶ J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 19.

gdyż jego celem byłoby właśnie prowadzenie zajęć w zakresie historii Polski XIX i XX w.⁷

Próby utworzenia Zakładu Historii Administracji w 1970 r. zakończyły się fiaskiem. Kolejne podjęto w 1972 r., kiedy to dyrektor Instytutu i Rada Naukowa Instytutu zwrócili się w piśmie z 5 stycznia 1972 r. do ministra oświaty i szkolnictwa wyższego prof. Henryka Jabłońskiego z wnioskiem o utworzenie przy Instytucie Zakładu Historii Administracji na Ziemiach Polskich w XIX i XX w. We wniosku zwrócono uwagę, że historia administracji na studiach administracyjnych nie jest i nie może być pojmowana tylko jako wycinek ogólnego wykładu historii państwa i prawa (z systemu studiów prawniczych) lub wycinek historii ogólnej (z systemu studiów historycznych), lecz stanowi odrębną dyscyplinę historyczną właściwą dla studiów administracyjnych. Podkreślono także, iż przedmiot „historia Polski XIX i XX w.”, będący dotychczas jedynym historycznym przedmiotem na studiach typu administracyjnego, z konieczności wykładany był na ogólnym tle dziejów narodu polskiego w tym czasie najpierw porównawczo z systemami administracyjnymi państw zaborczych na ziemiach polskich, następnie zaś obejmował system administracyjny Polski przedwrześniowej⁸.

Tydzień później, 12 stycznia 1972 r. odbyło się posiedzenie Instytutu, na którym toczyła się dyskusja w sprawie ponownego zwrócenia się z wnioskiem o utworzenie Zakładu Historii Administracji XIX i XX w. Zdecydowano się jednak na uściślenie chronologiczne zakresu badań przyszłego Zakładu do XIX i XX w. Ponadto dyrektor Instytutu argumentował konieczność powstania Zakładu dużymi obciążeniami dydaktycznymi oraz ich zwiększeniem w związku z planowanym rozwojem kierunku administracyjnego⁹. Jeszcze tego samego dnia dyrektor Instytutu prof. Kazimierz Orzechowski zwrócił się do dziekana Wydziału z kolejnym wnioskiem o utworzenie Zakładu. Rada Wydziału jednomyślnie poparła go na posiedzeniu 8 lutego 1972 r. Następnie dziekan Wydziału prof. Kosik zwrócił się w piśmie z 17 lutego 1972 r. do Prorektora Uniwersytetu Wrocławskiego ds. Rozwoju Uczelni z wnioskiem o utworzenie z dniem 1 maja 1972 r. Zakładu Historii Administracji. Warto zaznaczyć, iż w tym czasie zamierzano przeprowadzić szerszą reformę na Wydziale, która obejmowała nie tylko Instytut Historii Państwa i Prawa, lecz także Instytut Nauk Administracyjnych i Katedrę Ekonomii Politycznej¹⁰. Dwa dni później dziekan Wydziału wystosował drugie pismo do Prorektora Uniwersytetu Wrocławskiego ds. Rozwoju Uczelni o powołanie doc. Alfreda Koniecznego na stanowisko kierownika Zakładu z dniem jego utworze-

⁷ Archiwum UW, sygn. W-VIII-64, *Rozwój Wydziału 1961–1974*.

⁸ *Plany i sprawozdania Instytutu Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego za lata 1969/1970 do 1972/1973*, k. 167–171; Archiwum UW, sygn. W-VIII-64, *Rozwój Wydziału 1961–1974*; J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 20.

⁹ *Protokoły posiedzeń Instytutu Historii Państwa i Prawa w latach akademickich 1969/1970–1972/1973*, k. 129.

¹⁰ Archiwum UW, sygn. W-VIII-64, *Rozwój Wydziału 1961–1974*.

nia¹¹. Również dyrektor Instytutu w piśmie z 22 marca 1972 r. do wspomnianego prorektora argumentował, że obciążenia dydaktyczne tego Zakładu wzrosną, gdyż w tym czasie nastąpiła istotna zmiana w funkcjonowaniu studiów administracyjnych. Dotychczasowe dwustopniowe studia administracyjne w trybie stacjonarnym i zaocznym od roku akademickiego 1973/1974 przekształcono w jednolite czteroletnie, co było dowodem wzrostu znaczenia tego kierunku¹².

Podjęte w latach 1970–1972 działania zmierzające do utworzenia Zakładu Historii Administracji zakończyły się niepowodzeniem. Niezależnie od ich przyczyn niewątpliwie można stwierdzić, iż jedna z nich to ich przedwczesność, gdyż badania nad historią administracji nie były wówczas tak zintensyfikowane i różnicowane jak współcześnie. W tamtym czasie rozpoczął się dopiero proces definiowania ich zakresu przedmiotowego i ram chronologicznych¹³.

2. Utworzenie Zakładu

Do kolejnej próby utworzenia Zakładu Historii Administracji przystąpiono w 1984 r. Najpierw jednak przeprowadzono odpowiednie zmiany w programie Studium Administracyjnego Wydziału Prawa, co zostało potwierdzone na posiedzeniu Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego 19 września 1984 r.¹⁴ Na posiedzeniu Rady Wydziału 17 września rozpatrywano ponowny wniosek Instytutu Historii Państwa i Prawa o utworzenie Zakładu. Jego kierownikiem miał zostać, podobnie jak w poprzednich wnioskach, doc. Alfred Konieczny. W skład Zakładu mieli także wejść dr Bogdan Cybulski oraz mgr Piotr Marszałek po powołaniu go na stanowisko asystenta-stażysty¹⁵. Rada Wydziału jednomyślnie poparła wniosek Instytutu. 24 września dziekan prof. Adam Chełmoński zwrócił się do Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z wnioskiem o utworzenie w Instytucie Historii Państwa i Prawa Zakładu Historii Administracji z dniem 1 listopada 1984 r. W uzasadnieniu wniosku dziekan Wydziału Prawa stwierdził, że za wydzieleniem w ramach studiów administracyjnych odrębnej dyscypliny przemawiają wieloletnie doświadczenia, które uzasadniają także odpowiednie rozwiązania organizacyjne. Potwierdził, iż taką potrzebę Instytut zgłosił już w 1970 r., formułując wniosek o utworzenie Zakładu Historii Administracji na Ziemiach Polskich.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Por. M.J. Ptak, *Historia Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*, [w:] *Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Informator*, Wrocław 2008, s. 12; J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 22.

¹³ Zob. J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 22.

¹⁴ Archiwum UW, *Protokoły z posiedzeń Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego 1983–1984*, k. 390.

¹⁵ Archiwum UW, sygn. AU-245/1, *Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa i Administracji, Dziekanat W-III-001, Rada Wydziału. Protokoły posiedzeń 17 września 1984–23 września 1985*, k. 7.

Sprawa powstania Zakładu była przedmiotem dyskusji na posiedzeniu Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego 10 października 1984 r. Po przedstawieniu wniosku przez dziekana Wydziału Prawa prof. Chełmońskiego poparto go jednomyślnie¹⁶. 22 października 1984 r. na posiedzeniu Rady Wydziału dziekan poinformował członków o zatwierdzeniu wniosku przez Senat.

Zakład został utworzony na podstawie zarządzenia nr 20/84 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z 18 października 1984 r. Zarządzenie to stanowiło, że z dniem 1 listopada 1984 r. w Instytucie Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa i Administracji zostaje utworzony Zakład Historii Administracji. Osobą odpowiedzialną za wprowadzenie zmian w strukturze Instytutu wynikłych z wprowadzenia zarządzenia był dyrektor Instytutu. Z kolei nadzór nad jego wykonaniem powierzono Prorektorowi ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą¹⁷.

3. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA, DYDAKTYCZNA I ORGANIZACYJNA PRACOWNIKÓW ZAKŁADU

Zakład Historii Administracji jest jednym z czterech Zakładów funkcjonujących w ramach Instytutu Historii Państwa i Prawa¹⁸. W Polsce funkcjonują poza nim dwie placówki, które dydaktycznie i naukowo zajmują się badaniami nad dziejami administracji¹⁹.

Powstanie Zakładu i jego rozwój wiążą się nierozdzielnie z osobą prof. Alfreda Koniecznego. To właśnie on od chwili powstania Zakładu aż do 30 września 2004 r. pełnił funkcję kierownika Zakładu. W 1993 r. po przejściu na emeryturę dyrektora Instytutu Historii Państwa i Prawa prof. Kazimierza Orzechowskiego przejął także tę funkcję i pełnił ją do 30 września 2004 r.²⁰ W okresie pełnienia funkcji kierownika Zakładu miały miejsce dalsze etapy awansu naukowego prof. Koniecznego: 11 lipca 1985 r. doc. Alfred Konieczny został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a 1 czerwca 1992 r. profesorem zwyczajnym.

Dorobek naukowy Profesora jest ogromny i znaczący. Składa się na to 349 prac, zarówno monografi, jak i artykułów oraz wydawnictw źródłowych i recenzji,

¹⁶ Archiwum UWr, sygn. AU-271/9, *Uniwersytet Wrocławski, Dział Organizacyjny. OR-0131, Zbiór normatywów władz Uczelni, 1984*, k. 163; J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 24.

¹⁷ Archiwum UWr, sygn. AU-271/9, *Uniwersytet Wrocławski, Dział Organizacyjny. OR-0131, Zbiór normatywów władz Uczelni, 1984*, k. 167; J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 24.

¹⁸ Pozostałe to: Zakład Historii Państwa i Prawa Polskiego, Zakład Powszechnej Historii Państwa i Prawa oraz Zakład Prawa Rzymskiego.

¹⁹ Na Uniwersytecie Jagiellońskim istnieje Katedra Historii Administracji i Myśli Administracyjnej, a na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Katedra Historii Administracji. Ponadto na Uniwersytecie Łódzkim w ramach Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego istnieje Zakład Historii Administracji. Zob. J. Koredczuk, *op. cit.*, s. 17.

²⁰ Do 1993 r. prof. Konieczny pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii Państwa i Prawa.

ogłaszanych w krajowych i zagranicznych czasopismach²¹. Ich tematyka dotyczy historii ziemi śląskiej, kwestii państwa i prawa — aparatu przymusu III Rzeszy, jego wojennego prawa karnego, systemu represyjnego w okresie II wojny światowej. Dużo miejsca w dorobku Profesora zajmują opracowania poświęcone obozom koncentracyjnym na ziemiach polskich, a w szczególności obozowi Gross-Rosen w Rogoźnicy, eksterminacji ludności żydowskiej oraz wojnie powietrznej na Śląsku.

Spśród ważniejszych prac należy wymienić przede wszystkim książkę *Upadek „Festung Breslau” 15 II–6 V 1945*, która została wydana w 1963 r. Jej tematem jest obrona ostatniego w Europie niemieckiego punktu oporu i stanowi po dziś dzień fundamentalną pracę poruszającą tę problematykę.

Istotną pozycją w dorobku naukowym Profesora okazała się rozprawa habilitacyjna *Pod rządami wojennego prawa karnego Trzeciej Rzeszy. Górny Śląsk 1939–1945*, która została opublikowana w 1972 r. Pisząc ją, prof. Konieczny wykazał się nie po raz pierwszy dociekliwością badawczą, podjął się żmudnych analiz rozproszonych dokumentów pochodzących zwłaszcza z akt rejencji opolskiej i katowickiej. W monografii tej przedstawił problemy organizacji sądownictwa karnego na Górnym Śląsku, którą zilustrował przykładem katowickiego sądu specjalnego.

Kolejną ważną pracą prof. Koniecznego jest książka wydana w 1981 r. we Francji (wspólnie z prof. Karolem Joncą) *Nuit et Brouillard — l’opération terroriste nazie 1941–1944*. Opisano w niej akcję wymierzoną przeciwko ruchom oporu w okupowanych krajach Europy Zachodniej w latach II wojny światowej. Porusza ona problematykę tego systemu represyjnego, wraz z pogłębioną dokumentacją losów jego ofiar, członków ruchu oporu w Belgii, Francji, Holandii i Norwegii²².

Rozwinięciem tej pracy była wydana w 1995 r. książka *Akcja „Noc i mgła” w okupowanych przez III Rzeszę krajach zachodniej Europy. Geneza — założenia — realizacja*. Ukazano w niej systemy okupacyjne w krajach objętych akcją Nacht und Nebel, jak również formy ruchu oporu i jego zwalczanie przez hitlerowski aparat terroru.

Warto też wspomnieć o książce *Polska grupa operacyjna „Olimp” w wojennym Wrocławiu*, wydanej w 1989 r., dzięki której skwerowi leżącemu w pobliżu dawnego miejsca spotkań tej grupy nadano nazwę Skweru Ruchu Oporu „Olimp”.

Spśród bogatego dorobku Profesora wspomnieć wypada również monografię *Tormersdorf — Grüssau — Riebzig. Obozy przejściowe dla Żydów Dolnego*

²¹ Zob. *Bibliografia prac prof. dr hab. Alfreda Koniecznego*, oprac. B. Koredczuk i J. Koredczuk, Prawo CCLXXXVIII. Studia Historycznoprawne [Tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu], red. K. Orzechowski, Wrocław 2004, s. 23–48 oraz J. Koredczuk, *Bibliografia prac prof. dr hab. Alfreda Koniecznego za lata 2004–2014*, Prawo CCCXVI/2. Studia Historycznoprawne [Tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu], red. T. Kruszewski, J. Przygodzki, Wrocław 2014, s. 9–16.

²² T. Kruszewski, *Profesor Alfred Konieczny*, Prawo CCLXXXVIII. Studia Historycznoprawne [Tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu], red. K. Orzechowski, Wrocław 2004, s. 11.

Śląska z lat 1941–1943, wydaną w 1997 r. i nagrodzoną przez ministra edukacji narodowej. Przedstawiono w niej trzy ośrodki, w których przebywali Żydzi z Wrocławia i innych miast Dolnego Śląska, oczekując na deportacje do obozów zagłady. Przebywało w nich około 1800 osób, wojnę przeżyło nieco ponad 20²³.

Prace prof. Koniecznego zawsze cechowała rzetelność badawcza, wytyczanie nowych dróg poznawczych. Nad wieloma zagadnieniami prowadził często wieloletnie i wielotorowe badania, które po dłuższym czasie wieńczyła publikacja naukowa oparta na żmudnych poszukiwaniach w archiwach polskich i zagranicznych, zwłaszcza niemieckich i francuskich²⁴.

Dzięki prowadzonym w różnej formie badaniom nawiązał kontakt z archiwami czeskimi, zachodniemieckimi, przede wszystkim jednak ze świadkami dziejów z Polski, a także Izraela, Francji i Stanów Zjednoczonych.

Z racji prowadzonych badań prof. Konieczny współpracował z Okręgową, a później Główną Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, aż do utworzenia Instytutu Pamięci Narodowej. Współpraca ta zaowocowała wieloma bardzo ważnymi publikacjami naukowymi, omawiającymi szczegółowo dzieje obozu koncentracyjnego Gross-Rosen w Rogoźnicy, a także pracami związanymi z wydarzeniami II wojny światowej na Śląsku²⁵. Od momentu powstania Państwowego Muzeum Gross-Rosen prof. Konieczny jest jego konsultantem naukowym. Prowadzi również działalność w wielu organizacjach naukowych i społecznych. Jest członkiem zwyczajnym Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Instytutu Śląskiego w Opolu, Instytutu Zachodniego w Poznaniu oraz członkiem honorowym francuskiego Stowarzyszenia Więźniów Akcji „Noc i mgła”. W latach 1993–2009 był redaktorem „Studiów Historycznoprawnych” w ramach serii „Prawo” Uniwersytetu Wrocławskiego, a od 2010 r. redaguje ten tom wspólnie z prof. Marianem Ptakiem.

Za swoją działalność naukową prof. Konieczny był wielokrotnie wyróżniany nagrodami. W 1967 r. otrzymał nagrodę III stopnia ministra oświaty i szkolnictwa wyższego za rozprawę doktorską, w 1973 r. — nagrodę rektora Uniwersytetu Wrocławskiego za rozprawę habilitacyjną, w 1977 r. — nagrodę zespołową III stopnia ministra oświaty i szkolnictwa wyższego, w 1982 r. — nagrodę indywidualną II stopnia ministra oświaty i szkolnictwa wyższego i w 1996 r. — nagrodę ministra edukacji narodowej²⁶. Był także wielokrotnie wyróżniany nagrodami Rektora za działalność naukową i organizacyjną²⁷. Odznaczony został również Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi.

²³ L. Kieres, *Działalność profesora Alfreda Koniecznego w Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich*, Prawo CCLXXXVIII. Studia Historycznoprawne [Tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu], red. K. Orzechowski, Wrocław 2004, s. 21.

²⁴ T. Kruszewski, *op. cit.*, s. 9.

²⁵ Więcej o działalności w Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich L. Kieres, *op. cit.*, s. 13–22.

²⁶ T. Kruszewski, *op. cit.*, s. 8.

²⁷ *Akta osobowe prof. Alfreda Koniecznego znajdujące się w sekretariacie Instytutu Historii Państwa i Prawa* (karty nienumerowane).

W okresie zatrudnienia w Instytucie Historii Państwa i Prawa prof. Konieczny pięciokrotnie pełnił funkcję promotora w przewodach doktorskich. Stopień doktora nauk prawnych uzyskali: 14 czerwca 1977 r. Bogdan Cybulski — rozprawa pt. *Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego 1918–1920*, 19 kwietnia 1993 r. Piotr Marszałek — rozprawa pt. *Rada Obrony Państwa z 1920 r. Studium historyczno-prawne*, 25 października 1993 r. Tomasz Kruszewski — rozprawa pt. *Partia narodowosocjalistyczna na Śląsku w latach 1933–1945. Organizacja i działalność*, 2 kwietnia 2001 r. Jacek Przygodzki — rozprawa pt. *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813–1815. Organizacja i działalność*, 19 grudnia 2005 r. Jan Pyś — rozprawa pt. *Ustrojowoprawne uwarunkowania żeglugi na Odrze od XVIII do XX wieku*.

Profesor Konieczny był również wybitnym dydaktykiem z zakresu historii administracji oraz historii państwa i prawa polskiego. Studenci Wydziału uczestniczyli w różnych zajęciach z Jego udziałem, takich jak ćwiczenia, wykłady kursowe i monograficzne, a także konwersatoria i seminaria. Głównie dla studentów kierunku administracja przygotował wspólnie z doc. Jerzym Chodorowskim *Wybór tekstów źródłowych z historii ustroju Polski 1916–1939* (Wrocław 1972, 1974 i 1977). Następnie prof. Konieczny opracował *Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa. Okres okupacji hitlerowskiej na ziemiach polskich* (Wrocław 1977 i 1980). Wspólnie z dr. Bogdanem Cybulskim wydał skrypt *Historia administracji na ziemiach polskich (1764–1939). Wybrane zagadnienia* (Wrocław 1992). W końcu wspólnie z prof. Tomaszem Kruszewskim przygotował źródła prawa *Historia administracji na ziemiach polskich. Wybór źródeł* (Wrocław 2001).

Warto również wspomnieć o jednej wielkiej pasji Profesora, którą jest zbieranie dawnych kart pocztowych. W Jego pokaźnym zbiorze największa część dotyczy Wrocławia, w tym także karty poświęcone Uniwersytetowi Wrocławskiemu. W związku z jubileuszem 300-lecia Uczelni wydał album *Uniwersytet Wrocławski w dawnych widokówkach. Die Universität Breslau auf alten Ansichtskarten* (Wrocław 2002), w którym umieścił uniwersyteckie widokówki ze swojej kolekcji²⁸.

Pomimo przejścia na emeryturę w 2004 r. Profesor nadal był zatrudniony w Instytucie Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego na umowę o pracę na czas określony do 2009 r.

W utworzonym Zakładzie Historii Administracji poza prof. Koniecznym znaleźli się dr Bogdan Cybulski i mgr Piotr Marszałek.

Dr Cybulski był adiunktem w Zakładzie w latach 1984–1993. Jak wcześniej wspomniano, to właśnie pod kierunkiem prof. Koniecznego napisał rozprawę doktorską dotyczącą Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego w latach 1918–1920, za którą otrzymał nagrodę indywidualną III stopnia ministra nauki, szkolnictwa

²⁸ T. Kruszewski, J. Przygodzki, *Profesor Alfred Konieczny*, Prawo CCCXVI/2. Studia Historycznoprawne [Tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu], red. T. Kruszewski, J. Przygodzki, Wrocław 2014, s. 7.

wyższego i techniki. W Jego badaniach naukowych w czasie pracy w Zakładzie wyraźnie zaznaczyły się trzy kierunki. Pierwszy był kontynuacją problematyki ustrojowej Śląska Cieszyńskiego, drugi dotyczył problematyki dziejów okupacji i martyrologii, trzeci wreszcie kierunek związany był z szeroko pojętą problematyką dziejów sądownictwa II Rzeczypospolitej²⁹.

W pracy dydaktycznej dr Cybulski wykazywał duże zaangażowanie, cieszył się autorytetem wśród studentów. W procesie dydaktycznym uczestniczył we wszystkich jego formach (ćwiczenia, wykłady, seminaria). Był także współautorem wyboru tekstów źródłowych do ćwiczeń z zakresu historii państwa i prawa polskiego (dwa wydania) oraz skryptu do historii administracji.

Na podkreślenie zasługuje Jego aktywny udział w pracach organizacyjnych na Uniwersytecie Wrocławskim. Przewodniczył Komisji Socjalnej Uczelni, był delegatem młodej kadry naukowej do Rady Wydziału, pełnomocnikiem dziekana ds. planów zajęć. Z kolei poza Wydziałem był aktywnym członkiem Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich we Wrocławiu oraz współpracownikiem Państwowego Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy³⁰. W czerwcu 1990 r. został wiceprzewodniczącym pierwszej wrocławskiej Rady Miejskiej wybranej w oparciu o demokratyczne wzorce europejskie³¹.

Z dniem 1 stycznia 1993 r. dr Bogdan Cybulski został przez prezesa Rady Ministrów powołany na stanowisko prezesa Regionalnej Izby Obrachunkowej we Wrocławiu. Spowodowało to Jego urlopowanie na Uniwersytecie Wrocławskim do końca 1994 r. Po upływie urlopu, wobec niewyrażenia przez Urząd Rady Ministrów zgody na zatrudnienie na pełnym II etacie na Uniwersytecie Wrocławskim, za zgodą stron z dniem 13 lutego 1995 r. Rektor rozwiązał dotychczasowy stosunek pracy z dr. Cybulskim³².

Mimo że po tym okresie nie był on już pracownikiem Uniwersytetu Wrocławskiego, jednak aktywnie uczestniczył w życiu naukowym Instytutu, biorąc udział w konferencjach i składając publikacje naukowe do tomów redagowanych przez pracowników Instytutu.

Również od momentu utworzenia w 1984 r. Zakładu Historii Administracji pracę naukową i dydaktyczną rozpoczął mgr Piotr Marszałek, który został zatrudniony na stanowisku asystenta. W tym czasie był on zaangażowany także w działalność Stronnictwa Demokratycznego. W kolejnych latach Jego związki z działalnością polityczną stawały się silniejsze, co spowodowało odejście

²⁹ *Akta osobowe dr. Bogdana Cybulskiego znajdujące się w sekretariacie Instytutu Historii Państwa i Prawa* (karty nienumerowane).

³⁰ *Ibidem*.

³¹ S. Rogowski, *Działalność polityczna i społeczna pracowników Instytutu Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1969–2006*, red. A. Konieczny, Prawo CCCIII. Studia Historycznorawne, Wrocław 2007, s. 135.

³² *Akta osobowe dr. Bogdana Cybulskiego znajdujące się w sekretariacie Instytutu Historii Państwa i Prawa* (karty nienumerowane).

w 1987 r. z pracy w Zakładzie Historii Administracji i przejście do etatowej pracy partyjnej³³. Nie będąc już etatowym pracownikiem Zakładu, prowadził nadal działalność naukową i kontynuował współpracę z Wydziałem, czego efektem było uzyskanie w 1993 r. stopnia doktora nauk prawnych na podstawie wspomnianej wyżej rozprawy napisanej pod kierunkiem naukowym prof. Koniecznego oraz uzyskanie w 2013 r. stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych na podstawie rozprawy *Najwyższa władza wojskowa w systemie ustrojowym II Rzeczypospolitej*.

W 1987 r. w charakterze asystenta-stażysty zostaje zatrudniony w Zakładzie Historii Administracji Tomasz Kruszewski. Rok później, po ukończeniu studiów zostaje asystentem w tym Zakładzie. Dalsza droga Jego awansu naukowego przebiegała szybko. W 1993 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych, w 2000 r. — stopień doktora habilitowanego nauk prawnych, w 2011 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym.

Profesor Kruszewski po przejściu prof. Koniecznego na emeryturę, w dniu 1 października 2004 r., przejął kierownictwo Zakładu Historii Administracji i pełni je po dziś dzień³⁴.

Zainteresowania badawcze prof. Kruszewskiego obejmują: historię ustroju i prawa, historię administracji czasów nowożytnych i najnowszych, ustrój i prawo III Rzeszy na Śląsku, dzieje samorządu terytorialnego na Śląsku w XIX i XX w., podziały terytorialne i nazewnictwo miejscowe na Śląsku, ze szczególnym uwzględnieniem Wrocławia, opiekę społeczną i medyczną na Śląsku w XIX i XX w.

Chronologicznie najwcześniejsze są Jego zainteresowania narodowym socjalizmem. Zwieńczeniem tego nurtu badawczego była rozprawa doktorska z 1993 r. *Partia narodowosocjalistyczna na Śląsku w latach 1933–1945. Organizacja i działalność*, opublikowana w 1996 r. W monografii tej podjęto ważną poznawczo i mało znaną problematykę organizacji i działalności NSDAP na Śląsku w całym okresie Trzeciej Rzeszy. Została ona uhonorowana w 1996 r. nagrodą ministra edukacji narodowej.

Podsumowaniem kolejnego nurtu badawczego prof. Kruszewskiego — ustroju Śląska w XIX i XX w. — była rozprawa habilitacyjna *Sejm prowincjonalny na Śląsku (1824–1933)*, opublikowana w 2000 r. Obejmuje ona dzieje jednej z podstawowych instytucji ustrojowych prowincji na przestrzeni 110 lat. Przedstawiono w niej szczegółowo tę instytucję od jej początków poprzez kolejne fazy rozwojowe aż po jej likwidację przez hitlerowską Trzecią Rzeszę.

Kolejną ważną monografią naukową jest *Organizacja opieki społecznej w działalności samorządu prowincjonalnego na Śląsku w XIX i XX wieku*, wydana w 2010 r. To zagadnienie badawcze zostało nieprzypadkowo wybrane. Temat

³³ S. Rogowski, *op. cit.*, s. 130.

³⁴ Został wybrany jednomyślnie na kierownika Zakładu na posiedzeniu Instytutu Historii Państwa i Prawa w dniu 10 maja 2004 r.

opieki społecznej na Śląsku nie cieszył się większym zainteresowaniem badaczy. Profesor Kruszewski uznał za celowe przesłедzenie ukształtowanej ostatecznie w ciągu XIX i XX w. struktury administracji samorządowej w tytułowych ramach zagadnienia.

Jedną z pasji prof. Kruszewskiego jest zgłębianie dziejów Wrocławia. W roku 1993 opublikował książkę *Niemiecko-polski spis ulic, placów i mostów Wrocławia 1873–1993*, będący pogłębionym kompendium wiedzy o pochodzeniu i zmianach nazewnictwa w topografii miasta, poszukiwanym zarówno przez historyków, jak i przewodników i turystów. Jej drugie wydanie, uwzględniające liczne w latach 90. zmiany nazewnictwa, ukazało się w 1997 r.

Ponadto prof. Kruszewski jest autorem blisko 100 prac naukowych opublikowanych między innymi w „Studiach Historycznoprawnych” i w „Studiach nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”.

Profesor Tomasz Kruszewski czterokrotnie pełnił funkcję promotora w przewodach doktorskich. Stopień doktora nauk prawnych uzyskali: 19 marca 2007 r. Paweł Kacprzak — rozprawa pt. *Organizacja i przebieg wysiedlenia ludności niemieckiej z Polski w latach 1945–1949*, 19 listopada 2007 r. Beata Machay — rozprawa pt. *Wojskowa Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu w latach 1946–1955*, 19 listopada 2007 r. Roman Ziemiński — rozprawa pt. *Śląskie Prowincjonalne Towarzystwo Ubezpieczeń Ogniwych (1842–1945)*, 14 grudnia 2009 r. Marcin Lekki — rozprawa pt. *Ministerstwo Ziem Odzyskanych. Organizacja i działalność w latach 1945–1949*.

Profesor jest lubianym przez studentów dydaktykiem. Z dużym zaangażowaniem prowadzi wykłady i seminaria. Ogromnym zainteresowaniem cieszą się prowadzone przez niego przedmioty do wyboru: „dzieje kultury prawnej” i „prawo mniejszości narodowych”. Jak wcześniej wspomniano, jest również współautorem źródeł prawa do historii administracji na ziemiach polskich.

Na podkreślenie zasługuje też Jego wieloletnia praca społeczna jako członka Towarzystwa Miłośników Wrocławia, w którym reprezentuje Komisję Nazewnictwa Ulic, a wcześniej eksperta Komisji Nazewnictwa wrocławskiej Rady Miejskiej oraz Wydziału Geologii Urzędu Miejskiego. Profesor Kruszewski należy również od 2001 r. do wrocławskiego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, w którym od 2004 r. jest członkiem Komisji Rewizyjnej³⁵. Był także współzałożycielem istniejącego we Wrocławiu od 2002 r. Towarzystwa Wagnerowskiego, w którym od 2013 r. jest wiceprezesem.

Kolejną osobą zatrudnioną w Zakładzie Historii Administracji jest dr Jacek Przygodzki. Pracę naukową rozpoczął w Zakładzie w 1993 r. na stanowisku asystenta. Na stanowisko adiunkta został mianowany w roku 2001, a od 2005 pełni funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii Państwa i Prawa.

³⁵ S. Rogowski, *op. cit.*, s. 138.

Zainteresowania badawcze dr. Przygodzkiego obejmują: historię państwa i prawa, historię administracji XIX i XX w., ustrój i prawo Księstwa Warszawskiego, unifikację administracji II Rzeczypospolitej.

W dorobku naukowym na uwagę zasługuje rozprawa doktorska *Rada Najwyższa Tymczasowa Księstwa Warszawskiego 1813–1815. Organizacja i działalność*, napisana pod kierunkiem prof. Alfreda Koniecznego. W formie książkowej została ona wydana w 2002 r. Monografia przedstawia sytuację na ziemiach polskich po przegranej wojnie 1812 r. i zajmowanie ich przez wojska rosyjskie. Ukazuje próbę zmiany orientacji politycznej władz Księstwa Warszawskiego, powołanie, kompetencje, skład i usytuowanie Rady Najwyższej Tymczasowej w rosyjskich strukturach władzy. Charakteryzuje główne kierunki jej działalności i okoliczności rozwiązania oraz inne organy tymczasowe powołane wówczas w Księstwie i ich stosunek do Rady Najwyższej.

Poza tym dr Jacek Przygodzki jest autorem ponad 50 publikacji, w tym monografii, artykułów i rozdziałów w książkach. Jest także członkiem Rady Programowej Przeglądu Radcowskiego, Czasopisma Okręgowej Izby Radców Prawnych.

W procesie dydaktycznym wykazuje duże zaangażowanie, a prowadzone przez niego ćwiczenia, wykłady i seminaria cieszą się uznaniem wśród studentów.

Aktywnie uczestniczy w pracach organizacyjnych na Uniwersytecie Wrocławskim. W latach 2002–2005 i 2008–2012 był członkiem Rady Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii, a od 2005 r. zasiada w Senacie Uniwersytetu Wrocławskiego. Od 2008 r. jest pełnomocnikiem rektora ds. kontaktów z mediami.

Ostatnią osobą zatrudnioną w Zakładzie Historii Administracji jest dr Marek Podkowski. W latach 1996–2001 był doktorantem w Zakładzie Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał 28 maja 2001 r., adiunktem w Zakładzie Historii Administracji został mianowany w 2004 r.

Jego zainteresowania badawcze obejmują historię państwa i prawa, historię administracji w XX w., a zwłaszcza samorząd terytorialny w II Rzeczypospolitej. Dorobek naukowy dr. Podkowskiego obejmuje ponad 30 prac, w tym monografie, artykuły i rozdziały w książkach. Na szczególną uwagę zasługuje rozprawa doktorska *Gmina wiejska w Wielkopolsce w latach 1919–1939 jako jednostka samorządu terytorialnego w praktycznym działaniu*, napisana pod kierunkiem prof. Piotra Jurka, wydana w formie książkowej w 2007 r.

Dr Podkowski prowadzi ćwiczenia, wykłady i seminaria. Dużym zainteresowaniem cieszy się prowadzony przez niego przedmiot do wyboru na kierunku administracja — prawo wyznaniowe. Jest on także opiekunem naukowym Studenckiego Koła Naukowego Historii Państwa i Prawa.

Zakład Historii Administracji istnieje 31 lat, najkrócej spośród wszystkich Zakładów wchodzących w skład Instytutu Historii Państwa i Prawa. Funkcjonowanie Zakładu, zwłaszcza po przeprowadzonych po 1989 r. reformach administracyjnych, nabrało charakteru praktycznego, w kolejnych latach także dydaktyczne-

go w związku z ogromnym zainteresowaniem studiami na kierunku administracja na początku XXI w. Zakład Historii Administracji zajmuje do dziś trwałe miejsce w strukturze organizacyjnej Instytutu Historii Państwa i Prawa.

THE HISTORY OF THE DEPARTMENT OF HISTORY OF ADMINISTRATION

Summary

The first attempts to create the Department of History of Administration took place in the early 70s (1970–1972). However, they ended in failure, mainly because they were premature. At that time, the process of defining the history of administration and determining a chronological framework was only at its beginnings. The next attempt, made in 1984, was a success. According to the decree of the Rector of the Bolesław Bierut University of Wrocław, on 1 November 1984, at the Institute of History of State and Law at the Faculty of Law and Administration, there was created the Department of History of Administration.

The establishment of the Department of History of Administration and its further development are inextricably linked with the person of Professor Alfred Konieczny, who was its first and long-time head. The particular attention was paid to the scientific, educational and organizational activity of Professor Alfred Konieczny and other people employed in the Department.